Utlåtande GrUU 21/2021 rd– RP 70/2021 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om miljö- och energieffektivitetskrav vid upphandling av fordon och trafiktjänster

Till kommunikationsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om miljö- och energieffektivitetskrav vid upphandling av fordon och trafiktjänster (RP 70/2021 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till kommunikationsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- överinspektör Pinja Oksanen, kommunikationsministeriet.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- docent, tenure track-professor Anu Mutanen
- professor Tuomas Ojanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en ny lag om miljö- och energieffektivitetskrav vid upphandling av fordon och trafiktjänster.

Lagen avses träda i kraft den 2 augusti 2021.

I motiveringen till lagstiftningsordningen har lagförslagets förhållande till grundlagen granskats särskilt med avseende på jämlikhetsbestämmelsen i 6 § i grundlagen, rätten till avgiftsfri grundläggande utbildning enligt 16 §, rätten till social trygghet enligt 19 §, de grundläggande miljörättigheterna enligt 20 §, skyldigheten enligt 22 § för det allmänna att trygga tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt den kommunala självstyrelsen enligt 121 §.

Regeringen anser att propositionen inte innehåller några förslag som hindrar att den behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen ser det dock som önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Genom den föreslagna lagen genomförs en ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv om främjande av rena och energieffektiva vägtransportfordon. I lagen föreskrivs det om procentuella minimiandelar för de upphandlande enheterna för utsläppsfria och utsläppssnåla fordon under två upphandlingsperioder. I 9, 10 och 11 § i lagförslaget föreslås det att den procentuella minimiandel fordon med låg- eller nollutsläpp som kommunerna anskaffar under upphandlingsperioderna ska differentieras utifrån regionala särdrag, såsom avstånd, ekonomiska förutsättningar, tillgång till laddningsstationer och situationen på taximarknaden i enlighet med bilagorna 1, 2 och 3 till lagförslaget. Statens och de övriga upphandlande enheternas mål har inte differentierats.

(2) Den differentiering av kommunernas uppgifter som föreskrivs i propositionen kan anses vara av betydelse framför allt med tanke på kommuninvånarnas självstyrelse, som tryggas i 121 § i grundlagen, och bestämmelserna om jämlikhet och förbud mot diskriminering i 6 § i grundlagen.

(3) I 121 § i grundlagen föreskrivs det om kommunal självstyrelse. Enligt de allmänna principerna för kommunal självstyrelse i 1 mom. ska kommunen själv kunna besluta om de uppgifter som den åtar sig med stöd av självstyrelsen. Enligt 2 mom. ska bestämmelser om andra uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas genom lag. I grundlagen finns inga direkta bestämmelser om finansieringen av kommunernas verksamhet. När bestämmelser om kommunernas uppgifter införs, gäller det, enligt grundlagsutskottets etablerade praxis om den kommunala självstyrelsen, att samtidigt se till att kommunerna i enlighet med finansieringsprincipen har faktiska möjligheter att klara av dem (se GrUU 15/2018 rd, s. 4, GrUU 16/2014 rd, s. 2, och de utlåtanden som nämns där; se även RP 309/1993 rd, s. 28).

(4) Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Bestämmelsen uttrycker vid sidan av kravet på juridisk likabehandling även idén om faktisk jämlikhet. I det ingår ett förbud mot godtycke och ett krav på enahanda bemötande i likadana fall. Den allmänna principen om likabehandling kompletteras genom diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. i grundlagen, enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av de uppräknade diskrimineringsgrunderna eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. En sådan annan orsak kan vara till exempel hemort (se RP 309/1993 rd, s. 45–48; se t.ex. GrUU 26/2017 rd, GrUU 67/2014 rd). Grundlagsutskottet har vid bedömningen av kommun- och servicestrukturreformen och reformen av social- och hälsovårdstjänsterna ansett det viktigt att reformen verkställs med seriös hänsyn till att invånare i kommuner i olika delar av landet bemöts jämlikt och till deras faktiska möjligheter att få tjänster som är nödvändiga för deras grundläggande fri- och rättigheter (se GrUU 17/2021 rd, GrUU 26/2017 rd, GrUU 67/2014 rd och GrUU 37/2006 rd).

(5) Enligt propositionen är syftet med differentieringen att främja jämlikheten mellan kommuninvånarna genom att möjliggöra ordnandet av lagstadgade transporter på lika villkor och utan att kostnaderna stiger till följd av regionala särdrag. I motiveringen till lagstiftningsordningen har differentieringen av kommunernas uppgifter ansetts vara av betydelse också med tanke på den i 19 § 3 mom. i grundlagen föreskrivna skyldigheten för det allmänna att trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster och rätten till personlig rörlighet för personer med funktionsnedsättning enligt artikel 20 i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I propositionen har man dessutom lyft fram motiveringar som hänför sig till miljökrav, avstånd, ladd-

ningsinfrastruktur och marknadsaspekter när det gäller den föreslagna differentieringen av uppgifter. Grundlagsutskottet anser att motiven för den föreslagna differentieringsmodellen är godtagbara med tanke på grundlagen.

(6) Grundlagsutskottet noterar att ur finansieringsprincipens synvinkel är bestämmelserna om differentiering av kommunernas minimiandelar relativt öppna med tanke på skyddet för den kommunala självstyrelsen i 121 § i grundlagen. Utskottet betonar att kommunerna på grund av 121 § 2 mom. i grundlagen ska tryggas tillräckliga ekonomiska förutsättningar att fullgöra sina förpliktelser när uppgifterna differentieras. I samband med en differentiering av kommunernas uppgifter enligt propositionen ska kommunikationsutskottet försäkra sig om att finansieringen genomförs i enlighet med finansieringsprincipen.

(7) Grundlagsutskottet betonar behovet av att i samband med den halvtidsutvärdering som enligt propositionen ska göras 2024 se över den regionala indelning som tillämpas vid differentieringen och vid behov föreslå ändringar i kommunernas procentuella andelar innan den andra upphandlingsperioden börjar.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 2.6.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
vice ordförande Antti Häkkänen saml
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Maria Guzenina sd
medlem Petri Honkonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Sakari Puisto saf
medlem Wille Rydman saml
medlem Ari Torniainen cent
medlem Tuula Väätäinen sd
ersättare Markku Eestilä saml
ersättare Johannes Koskinen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.